

Considerații privind evoluția natalității în județul Gorj în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX

Ioană-Niculescu Mihaela

Abstract

At the end of the XIXth century, the Romanian society during the Old Kingdom was strongly anchored in the old demographic regime with a high birthrate which barely outran the effects of an increased death rate, especially of the children up to seven-year-old. In the traditional Romanian family 6-8 children were frequently born, which exhausted biologically speaking the woman and of which few came to maturity. Most of the times, the birth took place before an empirical midwife, helpless in front of the complications of birth, often followed by the death of both mother and child. Gorj County, geographically situated in the north of Oltenia region, harmonized with the general evolution of the Kingdom, nonetheless it bore particularities in point of relief, climate, habitate, economical occupations and last but not least cultural traditions.

This article aims at reconstituting the evolution of birthrate as accurate as possible in rural areas, mountaineous or hill areas and in the municipal town, Târgu - Jiu. The methodical research of the registers of births, marriages and deaths has allowed the knowledge of birthrate dynamics, the peak season of conceptions and births along the calendar year and decades, the dimensions of both illegitimate children and abandonment of unwanted children – which were characteristic premises of urban world. The studies on the social imaginary and the oeuvres specifically ethnographic contribute to reconstitute this moment in the cycle of the family life and to outline the status of the child in the family, the relationships between parents and children in a daily life overwhelmed by troubles, assaulted by sickness with rules imposed by the Church and community of which the individual can barely find escape.

Key words: birthrate, old demographic regime, Gorj, peak season, illegitimate, the cycle of family life.

Generatoare de viață, nașterea marchează debutul parcursului existențial al fiecărui individ. Începând din antichitate până în modernitatea târzie, nașterea în complexitatea resorturilor sale a fost abordată de către teologi, medici, filozofi, literați, ulterior de către antropologi și istorici. Act învăluit în mister ca și anatomia feminină, nașterea la termenul sorocit este așteptată cu teamă și emoție de către familie și comunitate. La nivelul diferitelor paliere ale societății, dincolo de diferențele sociale și culturale, venirea pe lume a unui copil este rezultatul uniunii dintre bărbat și femeie hărăzită de Dumnezeu. Dacă actele de naștere consemnate în registrele de stare civilă ne oferă dimensiunile cantitative ale natalității în societatea românească, studiile de istorie socială, rapoartele sanitare și statisticile medicale, actele emise de instituțiile administrative contribuie la reconstituirea dimensiunii calitative a cotidianului individual și colectiv.

Comparativ cu societățile occidentale aflate în plin proces de industrializare, deopotrivă catolice și protestante, în care vechiul regim demografic dominat de natalitatea ridicată se află în plin proces de disoluție¹, în Vechiul Regat excedentul de nașteri – dovada unei fertilități foarte ridicate în cadrul cuplului legitim și ilegitim evidențiază perpetuarea concepțiilor tradiționale despre rolul femeii și al căsătoriei, inexistența sau afirmarea lentă a practicilor contraceptive. În mod cert numărul mare de nașteri, de multe ori până la limita vârstei biologice de procreare, ne duce cu gândul la ignorarea zilelor de abținere sexuală dintr-un an fixate de biserică la 230².

Preponderent rurală, societatea românească din Vechiul Regat până la primul război mondial este puternic ancorată în vechiul regim demografic prin familia tradițională cu mulți copii, din care mai puțin de jumătate ajung la maturitate. Teoretic, numărul copiilor este limitat doar de capacitatea biologică a cuplului de a procrea. Conform moralei creștine și perpetuând regulile nescrise ale comunității, cei doi soți zămislesc în medie de la 6 până la 10 copii, și din nevoia de a compensa afectiv și social pierderea prematură a unui număr considerabil dintre ei.

Nașterea însăși este dominată de pericole, deopotrivă în mediul rural și urban, ca urmare a muncii istovitoare pentru viitoarea lăuză, a complicațiilor medicale provocate de sarcină indiferent de vârstă și a condițiilor de multe ori precare din punct de vedere igienic în care au loc durerile facerii. Dacă în spitalul urban, moașele reprezintă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea femeia instruită medical să ajute la naștere, în comunitatea rurală noțiunea este circumscrisă femeilor în vârstă fără calificare medicală, cu experiență de viață confirmată de membrii

1 Massimo Livi Bacci, *Populația în istoria Europei*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 155.

2 Vladimir Trebici, Ion Ghinoiu, *Demografie și etnografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 161.

colectivității. Cea mai agreată poziție la naștere era în genunchi, pe jos – direct pe pământul locuinței, nașterea în pat așa cum a fost ea practică în spital fiind extrem de rar întâlnită în familiile de țărani.

Pentru Constantin Bărbulescu, nașterea și viața au fost asociate în veacul al XIX-lea cu poziția verticală a corpului uman, în timp ce orizontalitatea a fost asociată cu moartea, de aici izvorând oroarea femeii pentru nașterea în pat³. Despre pozițiile la naștere în județul Dolj, dr. Ch. Laugier scria la începutul secolului XX: „femeile nu nasc niciodată în pat, ci jos cele mai multe pe un așternut de fân, căci astfel a născut și Maica Domnului, pe vatra casei ori pe pământul gol. Unele nasc în picioare, ținându-se cu mâinile de gâtul bărbatului (Vela), altele în genunchi ținându-se de brațele a două femei (Livezi, Balta Verde). Altele șezând pe un scaun mic și scund (Catane, Negoiu). În fine, altele nasc pe vatra focului ținându-se cu mâinile de lanțurile după coș, după care se spânzură căldarea când fac mămăligă (Rast)”⁴. De multe ori nașterea rapidă era provocată de diferite metode utilizate de asistența feminină patronată de moașe, precum afumarea casei cu ardei pisat pentru provocarea de contracții în urma unor strănuturi violente, zgomote puternice în apropierea gravidei sau supunerea acesteia la băi de aburi. Astfel de metode au fost considerate barbare de către medici și au contribuit în mod cert la creionarea unui portret negativ moașei empirice. Dacă exista riscul decesului pentru femeie și făt, toate eforturile erau îndreptate pentru salvarea femeii. Numărul mare de copii născuți morți, decesul mamei provocat de epuizarea corpului, de boli necunoscute sau de practici blamate de către medici au făcut necesară creșterea numărului de moașe prin instruirea în reședințele de județ a unor femei respectate de fiecare comună în parte. Primele școli de moașe au apărut în Principate târziu, la București în 1839 și la Iași în 1852.

În adresa din 25 iunie 1896 a Direcției Generale a Serviciului Sanitar, se menționează lipsa de moașe specializate să asiste la naștere în toate localitățile țării, femeile fiind asistate de „moașe empirice, femei lipsite de cunoștințele necesare, marele număr al nașterilor nenorocite însoțite de complicații, de boli îndelungate și adeseori mortale se datorează lipsei de moașe învățate”⁵. Competența profesională și comportamentul moral - veritabil cod deontologic în viziunea Consiliului Sanitar Superior, au fost formulate în termeni cât se poate de concludenți: „moașele în funcțiuni publice să se poarte cu umanitate, modestie, cu dezinteresare pentru ca populațiunea săracă să recurgă la ajutorul lor cu încredere, ca ele să nu

3 Constantin Bărbulescu, *Imaginarul corpului uman între cultura țărănească și cultura savantă (secolele XIX-XX)*, Editura Paideia, București, 2005, p. 211.

4 *Ibidem*, p. 210.

5 A.N.D.J.G, *Fond Primăria Târgu Jiu, Dosar nr. 13/1896, f. 22.*

se limiteze la simpla asistare la facere, să îngrijească de lauză în timp de cel puțin 10 zile după facere, ca să se controleze neconținut activitatea moașelor comunale, modul lor de procedare, și să se pedepsească cu asprime orice neglijență în îndeplinirea datoriilor acestor moașe plătite cu fonduri publice”⁶.

La rândul lor, medicii aflați în funcțiuni publice erau datori să îndemne populația să renunțe la asistența moașelor necunoscute, femeile sărace urmând să primească gratis vată aseptică și soluții dezinfectante pentru primele spălături. Pentru prevenirea febrei puerperale, Direcția Generală a Serviciului Sanitar recomanda includerea în proiectul de lege pentru anul 1897 – 1898 a unor fonduri necesare pentru „crearea de burse pentru școlile de moșit”⁷.

Îmbolnăvirea femeii, neputința familiei în fața bolii și a sărăciei îl determină pe soț să implore ajutor financiar din partea Primăriei. În 1894, Mihai Guțescu din Târgu-Jiu spera să obțină o pensie lunară pentru că soția sa Rucsanda „este bolnavă de pe timpul resbelului 1877-1878 din facere de copii care am dus în cura Spitalului Județean Gorj, de unde am obținut certificat medical de la Domnul Doctor Madalea certificat pe care l-am înaintat Majestății Sale Carol I cu recipisă recomandată. Majestatea sa a recomandat să i se dea soției mele toată întreținerea cât ar găsi de cuviință”. Pentru a fi cât mai convingător soțul împovărat peste măsură cu grijile casei nu uită să menționeze incapacitatea femeii de a munci: „este cu desăvârșire neputincioasă, după cum toată lumea din orași o știe, care nu este în stare a face nimic la nici chiar așa face curățenie ca celelalte femei din cauza acelei nenorocite boale”⁸.

Pentru nepoata sa Elisabeta Petrescu, „aflată în agonia morții” cu un copil în vârstă de șase luni, fără avere, casă de locuit și familie în stare să crească copilul, Polina Petrescu solicită ca acest copil să treacă în grija Primăriei⁹. Pe Elena Marian, condamnarea soțului la închisoare corecțională pentru cinci ani pentru că „a căzut în păcate de hoție”, o lasă fără niciun mijloc de existență, fapt care o determină să formuleze mai multe cereri conducerii urbei în numele celor patru copii mici, „patru ființe inocente incapabile de a-și câștiga hrana pentru cuvântu că tatăl lor au păcătuit contra legii și pentru care fapt este reținut pentru cinci ani”¹⁰. În astfel de cazuri, cârmuirea respinge orice solicitare bănească pe motivul nerespectării legii. Dramatică este și condiția Anei C. Piscureanu, văduvă

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, f. 23.

⁸ A.N.D.J.G., *Fond Primăria Tg-Jiu, Dosar nr. 28-1894, Plata doicelor pentru copii găsiți, mile la săraci și înmormântări gratuite*, f. 34.

⁹ *Ibidem*, f. 29.

¹⁰ *Ibidem*, f. 28, 32.

după moartea soțului său Constantin, cu 9 copii minori, fără niciun sprijin material și fără locuință, care a obținut din fondul milei plata pentru cinci zile lucrate de soțul său ca servitor al Primăriei și un ajutor de 50 lei¹¹.

Din considerente juridice și sociale, în numeroase cazuri părinții catolici și protestanți își exprimă opțiunea pentru botezul ortodox al copilului. În anul 1866, în Târgu Jiu registrele de nașteri consemnează trei situații: Ecaterina fiica Anei și a lui Iosif Miller, catolici¹², Ioana, fiica lui Rudolf și Rozalia

Miller, catolici¹³, Wilhelm, băiatul Mariei și a lui Wilhelm Oberland, de religie luterană¹⁴. Numele de botez al copilului, atât la etnicii români majoritari, cât și în familiile germane, italiene, catolice sau protestante este în mod frecvent numele tatălui în cazul băieților și al mamei pentru fată. Johann Bileuw (44 ani), tâmplar și Antonia (34 ani) își botează fiul Johann, pentru a perpetua un element de patrimoniu, numele tatălui¹⁵. Premeditarea acestei apelații izvorăște din nevoia de a lăsa moștenire în timp, un „bun” imaterial, moștenit de la strămoși sau în compensare pentru pierderea unui copil cu același nume. Calendarul ortodox este reper esențial în alegerea prenumelui, prin atribuirea numelor de sfinți în credința că astfel vor fi ocrotiți și feriți de rele.

Fără îndoială, nașterea unui băiat este un mai mare motiv de bucurie decât a unei fete, cel puțin pentru „capul gospodăriei”. Valori fundamentale ca numele, proprietatea, meseria nu pot fi perpetuate decât prin asigurarea succesorilor pe linie masculină. Dacă prin căsătorie averea familiei sporește prin includerea zestrei tinerei neveste, în schimb logodna și căsătoria femeii diminuează avutul casei. Alături de motivația economică, nu trebuie omise considerentele morale, conform cărora responsabilitatea și vigilența părinților în ceea ce privește cuminența fetei nu încetează decât prin încredințarea sa celui hărăzit să-i fie soț. Este știut faptul că mai ales în comunitățile rurale de dimensiuni restrânse, „dezonoarea” tinerei înainte de căsătorie, amplificată de nașterea unui copil din flori, face aproape imposibilă „urnirea” sa din casă. Fertilitatea cuplurilor la sfârșitul secolului al XIX-lea, consemnată în tabelele lunare de mișcare a populației, se raportează la un număr mult mai mare de nașteri decât în statele occidentale (tabelul nr. 1).

11 *Ibidem*, f. 65.

12 *Ibidem*, Dosarul nr. 222/1865-1866, f 61.

13 *Ibidem*, f. 77.

14 *Ibidem*, f. 85.

15 *Ibidem*, Dosarul nr. 233/1868.

Tabelul nr. 1

Familia – ocupația	Ani de căsătorie	Număr nașteri	Copii născuți în viață
Cotău Constantin Matei Zidar	12	10	5
Cloșanu Matei Proprietar	9	5	4
Ciocioi Andrei Manea Agricultor	9	5	5
Baldovin Ion Irifan Agricultor	16	7	6
Popescu Nicolae Bălașa Funcționar- factor poștal	24	14	4
Vulpe Ghiță Agricultor	20	9	9
Rămă Ion Petrescu Constantin	14	9	7
Funcționar Popescu Gr. Vasile	14	9	7
Săvulescu Nicolae Funcționar	18	7	7
Constantinescu Ion Paraclisier	7	5	4
Cămărășescu Mihai Avocat	12	6	2
Ivan Gheorghe Viorist	15	4	2
	9	5	4

Sursa: A.N.D.J.G., Fond Primăria Urbei Tg-Jiu, Dosarul nr. 109/1896-1897

Consecința firească a nupțialității, natalitatea reflectă comportamentul specific vechiului regim demografic, dominat de numărul ridicat al nașterilor în cadrul aceleiași familii din comunitățile studiate. Variația anuală a numărului de nașteri trebuie asociată nu numai cu căsătoria, dar și cu altă componentă a mișcării naturale a populației – mortalitatea¹⁶. Reconstituirea tabloului nașterilor și a fertilității cuplurilor maritale, într-o anumită măsură a nașterilor din conviețuirile nelegitime reprezintă un demers anevoios pentru cele mai multe așezări rurale din județul Gorj, datorită absenței Registrelor de nașteri din diferiți ani, fapt ce se repercutează negativ asupra statisticii efectuate. Astfel, din inventarul stării civile al comunei Polovragi, lipsesc actele de naștere din anii 1866, 1867, 1869, 1872, 1878, 1881, 1882 și 1892 – în total opt ani din perioada 1859-1905. Distribuția celor 1370 de nașteri înregistrată în intervalul de 39 de ani este inegală, creșterea numerică alternând cu descreșterea în funcție de contextul economic și social al așezării, potențialul demografic al comunității și comportamentul familial. Citându-l pe Fernand Braudel, „activul” trebuie corelat corespunzător cu „pasivul”¹⁷. Cei mai puțini copii s-au născut în anul 1874 – 12, un an mai târziu numărul lor fiind de 4 ori

¹⁶ Ioan Bolovan, *Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea de la 1918. Contribuții demografice*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj – Napoca, 2000, p. 118.

¹⁷ Fernand Braudel, *Structurile cotidianului*, vol. II, Editura Meridiane, București, 1984, p. 71.

mai mare – 48, aceeași discrepanță fiind sesizată între anul 1888 - 13 copii și 1887 cu 37.

Cel mai echilibrat deceniu este cuprins între anii 1896 – 1905, cei mai mulți copii fiind declarați în anul 1900 – 60, conform tabelului nr. 2. Istoricii au demonstrat prin studiile demografice faptul că deceniul 9 a fost tipic pentru „revoluția demografică” nu numai în Vechiul Regat, dar și în Transilvania¹⁸. Creșterea numărului brut de nașteri în zona intracarpatică a atins cote maxime între 1911 – 1914, declanșarea primului război mondial punând capăt acestui fenomen¹⁹. Dintre cele două sexe, se poate constata cu ușurință superioritatea numerică a băieților – 729 (53,21%) comparativ cu fetele – 640 (46,79 %), realitate evidentă și în celelalte așezări investigate. Preponderența populației masculine față de cea feminină a reprezentat un fenomen general în epocă, bine evidențiat pentru Transilvania²⁰.

Evoluția nașterilor din Polovragi între anii 1859-1905

Tabelul nr. 2

Luna de concepție	Anul /luna nașterii	1859-1868	1868-1878	1879-1888	1889-1898	1899-1905	Total	Procente
Aprilie	Ianuarie	20	16	13	47	23	119	8,45
Mai	Februarie	17	15	15	41	15	103	7,32
Iunie	Martie	17	16	19	40	44	136	9,66
Iulie	Aprilie	23	14	16	41	39	133	9,45
August	Mai	18	22	21	37	33	131	9,30
Septembrie	Iunie							8,45
		17	15	16	33	38	119	
Octombrie	Iulie	17	10	25	46	33	131	9,30
Noiembrie	August	17	15	27	24	36	119	8,45
Decembrie.	Septembrie	14	13	11	24	20	82	5,82
Ianuarie	Octombrie	17	21	24	41	37	140	9,94
Februarie	Noiembrie	12	13	18	39	23	105	7,46
Martie	Decembrie	8	14	17	28	24	91	6,46
Total		197	184	222	440	365	1408	

Sezonalitatea nașterilor indică luna octombrie cu cei mai mulți copii născuți – 138 (10,1%), urmată de martie cu 134 (9,78%) și lunile mai și iulie cu câte 129 de copii născuți (9,42%). Această detașare a lunilor menționate este în strânsă legătură cu numărul căsătoriilor perfectate în lunile ianuarie și octombrie, dar și cu intimitatea conjugală 18 Egyed Acațiu, „Situția demografică a județului Cluj între anii 1857 – 1910” în vol. *Civilizație medievală și modernă românească*, p. 179; Luminița Dumănescu, „Copiii Transilvaniei: număr și pondere între două limite cronologice: 1857 - 1910”, în vol. *Om și societate. Studii de istoria populației României* (sec. XVII - XXI), coordonatori Sorina Paula Bolova, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 394.

19 Luminița Dumănescu, *Ibidem*.

20 Ioan Bolovan, *Op. cit.*, p. 130; Daniela Deteșan, „Mișcarea naturală a populației Comitatului Cluj între anii 1870-1910”, în vol. *Om și societate*, p. 370.

sporită în luna iunie considerată a fi intermediară între muncile agricole de vară și toamnă²¹. La polul opus s-au situat lunile septembrie cu 79 nașteri (5,77%) și decembrie cu 90 nașteri (6,57%), copiii fiind concepuți în lunile decembrie și martie, cunoscute pentru restricțiile sexuale impuse de Biserică în cele două mari posturi ale anului – postul Crăciunului și al Sfințelor Paști. În calendarul nunților, cele două luni figurează cu cele mai puține căsătorii, mai ales luna martie, asociată cu debutul muncilor agricole de primăvară atât în zonele de munte cât și în cele de deal.

Ilegitimitatea copilului nou-născut este consecința conviețuirii liber-asumate, acceptată de către comunitate, față de care Biserica și-a manifestat în mod constant dezacordul, considerând concubinajul o abatere majoră de la respectarea valorilor creștine. În comuna Polovragi, din actele de naștere păstrate deducem venirea pe lume a unui număr de 44 copii din afara căsătoriei, declarați ofițerului de stare civilă de moașe, unul dintre părinții lăuzei și chiar de către mamă. Anii în care au fost înregistrați mai mulți copii nelegitimi sunt 1887 -3, 1894 - 4, 1895 - 3, 1898 - 3, 1900 - 3, 1903 - 3, 1905 - 3. Unele dintre tinere, la intervale relativ scurte între concepții, nasc mai mulți copii, uniunea consensuală dintre bărbat și femeie fiind la fel de stabilă ca și cadrul matrimonial legal constituit. Stanca Cațavalinache, rămasă văduvă la numai 24 de ani are cu alt bărbat 2 copii născuți în anii 1883 și 1887, Rucsanda Văduva 3 copii în intervalul 1886 - 1897, Varvara Cristea Cojocaru - 4 copii între anii 1891 - 1904, Sofia Dumitru Puță din Racovița (județul Vâlcea) - 2 copii născuți în anii 1894 și 1895 în casa lui Dumitru Gh. Lordache, probabil tatăl copiilor. Același mod de viață îl regăsim în cazul Mariei Ghiță Făsui, de profesie servitoare, mamă a 3 fete născute între anii 1898 - 1903 și Evdochiei Vălean cu 3 copii în intervalul 1894 - 1897.

Cu un număr de locuitori mult mai modest decât Polovragi, comuna Cărpiniș prezintă aceleași tendințe demografice, specifice comunităților de munte, cu mentalități mai puțin alterate de influențele urbane în comportamentul matrimonial. Din păcate pentru perioada 1865-1907 nu avem evidența totală a nașterilor pentru că nu s-au păstrat Registrele de Nașteri din anii 1866, 1882, 1885, 1888, 1890 și 1903. Raportată la numărul locuitorilor și la suportul documentar, statistica anuală a nașterilor demonstrează faptul că o comunitate mai mică are un grad mai ridicat de reproducere, influențat de specificul geografic, factorii economici și de modelul cultural al zonei²² (tabelul nr. 3).

21 Ioan Bolovan, *Op. cit.* p. 183; Sorina Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj - Napoca, 1999, p. 122.

22 Luminița Dumănescu, *Op. cit.*, p. 392.

Evoluția nașterilor din Cărpiniș între anii 1865-1907

Tabelul nr. 3

Luna de concepție	Anul /luna nașteri	1865-1874	1875-1884	1885-1894	1895-1907	Total	Procente
Aprilie	ianuarie	20	8	12	20	60	7,82
Mai	februarie	14	5	13	21	53	6,91
Iunie	Martie	11	5	12	27	55	7,17
Iulie	Aprilie	10	10	15	32	67	8,74
August	Mai	7	12	17	29	65	8,47
Septembrie	Iunie	16	12	15	23	66	8,60
Octombrie	Iulie	22	13	11	34	80	10,40
Noiembrie	August	16	13	13	41	83	10,82
Decembrie.	Septembrie	7	13	6	34	60	7,82
ianuarie	Octombrie	7	7	17	29	60	7,69
februarie	Noiembrie	17	18	20	27	82	10,70
Martie	Decembrie	7	3	9	17	36	4,69
Total		154	119	160	334	767	
Băieți						394	52,41
Fete						351	47,59

Perioada cea mai compactă privind natalitatea este între anii 1891 – 1900, cu mici variații anuale determinate de intervalele cronologice dintre concepții și nașteri, de numărul căsătoriilor și într-o foarte mică măsură de existența concubinajelor. Ca și în Polovragi, numărul băieților născuți -386 este mai mare decât al fetelor - 351 din totalul de 767 copii aduși pe lume până în 1907. Repartiția nașterilor pe luni calendaristice scoate în evidență faptul că cei mai puțini copii s-au născut în luna decembrie - 36 (4,69%), februarie – 51 (6,65%) și martie – 55 (7,17%). Ierarhia este dominată de luna august cu 82 nașteri (10,69%), noiembrie cu 80 (10,4%) și iulie cu 77 (10%), superioritate firească prin raportare la lunile noiembrie, februarie și octombrie ca luni de concepere a copilului. Din această ecuație nu lipsesc evident nunțile, pe care le asociem cuplurilor legitime deja constituite, pentru care ciclul nașterilor este încă în derulare. În comparație cu Polovragi, în Cărpiniș doar 7 copii provin din legăturile nelegitime, ceea ce dovedește faptul că prea puțini dintre locuitorii acestei așezări de munte, cu un număr restrâns de locuitori, au optat pentru conviețuirile nelegalizate și în afara legii bisericești.

Între anii extremi 1859-1894, din Registrele de Nașteri ale comunei Topești nu lipsește decât cel din 1875, fiind astfel mult mai ușor de refăcut condica nașterilor pentru această perioadă. Din tabelul nenominativ nr. 4 rezultă un număr de 1143 copii născuți, dintre care 602 (52,67%) băieți și 541 (47,33%) fete. Cel mai mic număr brut de nașteri a avut loc în 1876 – 16, cel mai ridicat în 1865 – 54. fluctuațiile anuale sunt firești, prin analogie cu comunitățile prezentate anterior, la intervale de doi – trei ani alternând creșterea cu diminuarea natalității.

Evoluția nașterilor din Topești între anii 1859-1894

Tabelul nr. 4

Luna de concepție	Anul /luna nașterii	1859-1865	1866-1875	1876-1885	1886-1894	Total	Procente
Aprilie	Ianuarie	29	36	27	24	116	7,90
Mai	Februarie	32	36	35	37	140	9,53
Iunie	Martie	27	31	31	27	116	7,90
Iulie	Aprilie	29	37	32	41	139	9,46
August	Mai	27	32	46	43	148	10,07
Septembrie	Iunie	27	27	29	32	115	7,83
Octombrie	Iulie	22	36	37	37	132	8,99
Noiembrie	August	25	29	27	29	110	7,49
Decembrie.	Septembrie	16	36	52	34	138	9,39
Ianuarie	Octombrie	31	32	45	47	155	10,55
Februarie	Noiembrie	12	24	31	25	92	6,26
Martie	Decembrie	6	17	28	17	68	4,63
Total		283	373	420	393	1469	
Băieți		150	191	227	205	773	52,62
Fete		133	182	193	188	696	47,38

Dinamica nașterilor este inegală pe parcursul unui an calendaristic, din multiple considerente – de natură pragmatică și mai puțin religioasă, existând un mare decalaj între anumite luni. Nu ne surprinde nașterea celor mai mulți copii în octombrie – 121 (10,58%) concepuți în ianuarie, locul secund este ocupat de luna mai cu 120 copii (10,49%), urmând apoi septembrie cu 116 copii (10,14%), cu 4,37% mai mult decât în Polovragi și cu 2,32% mai mult decât în Cărpiniș, ne duce cu gândul la faptul că în Topești Postul Crăciunului era probabil respectat numai în alimentație, nu și în comportamentul sexual al soților. Cele mai puțin prolifiche luni sunt decembrie cu 62 nașteri (5,43%) și ianuarie cu 80 (7%), nou-născuții fiind concepuți în lunile martie și aprilie. În cercetările sale pentru aceeași perioadă istorică, Sorina Paula Bolovan a evidențiat diferențele mari între numărul de concepții în lunile decembrie și martie, pentru familia din mediul rural al Transilvaniei²³.

Ion este înregistrat ca „fiu al defunctului Mihăilă Dincu și al Ilinchi mama sa de 28 de ani, care ne-a declarat că tatăl pruncului este sociul său astăzi decedat după urma căruia a rămas însărcinată”²⁴. Prin afecțiunea revărsată asupra sa, secondată de grija creșterii sale până la întemeierea propriei familii, copilul amplifică solidaritatea între cei doi soți aparent incompatibili ca vârstă. Matei Zglobiu (54 ani) și Filofteia (27 ani) Barbu Lader (Lazăr) (60 ani) și Maria (28 ani), George Dodenciu 50 ani și Ioana (25 ani), Matei (60 ani) și Irina (30 de ani), toți din comuna Topești Gorj, sunt numai câteva dintre cuplurile maritale pentru care timpul este perceput altfel, universul existențial semnificând asumarea reciprocă a bucuriilor și a necazurilor, gospodăria și nu în ultimul rând copilul²⁵. Uneori,

23 Sorina Bolovan, *Op. cit.*, pp. 122-123.

24 A.N.D.J.G, *Colecția Registre de Stare Civilă Comuna Topești, Dosar nr.117/1884, f 8.*

25 *Ibidem, Dosarul nr. 123/1887, ff. 3, 4, 6, 18.*

nașul se împotrivesc numelui ales de părinți, uzând astfel de importanța statutului său impus de biserică și de mentalul colectiv. În actul de naștere nr. 6 din 16.02.1891 al Sevastiței Chiricescu, ofițerul stării civile nu uita să menționeze că „numele născutei la actul de față este Octavia nevoindu nașu a pune numele de Sevastița cum sau făcut declarațiunea de tată în ziua nașterii”²⁶. În interiorul comunității, ilegitimitatea nașterii este un fenomen aproape nesemnificativ din punct de vedere statistic, perioada cercetată evidențiind doar 5 copii cu tată necunoscut, 3 fete și 2 băieți. Repartiția copiilor naturali pe ani este următoarea: 1865 – 1, 1885 – 1, 1888 – 1, 1892 – 1, 1893 – 1.

Ultima așezare rurală aflată în atenția noastră, Logrești – Moșneni, a urmat în general o traiectorie ascendentă în ceea ce privește natalitatea, între anii 1859 – 1909 (cu excepția anului 1875 pentru care nu există acte de naștere), fiind consemnate 1227 de nașteri. Anii cu cea mai scăzută natalitate au fost 1876 – 1 și 1859 – 4, cealaltă extremă fiind atribuită anului 1909 cu 71 de nașteri. Ultimul deceniu – 1900-1909 se remarcă prin depășirea frecventă a numărului de 30 născuți, fapt mai puțin sesizabil în deceniile anterioare, după cum rezultă din tabelul nenominativ nr. 5. Între 1899-1909 s-au născut 393 copii din care 214 băieți și 179 fete. Superioritatea numerică a născuților băieți este evidentă și în această așezare de deal, ca și în comunitățile montane și premontane ale județului Gorj. Nașterile nelegitime sunt puțin numeroase – 37, recunoașterea copilului de către tatăl biologic realizându-se prin oficializarea legăturii cu femeia aflată în situația tranzitorie de nevastă nelegitimă. Astfel, Ana Ion Ciucur naște primul său copil cu Ion Gh. Roncea la 16 ani în 1904, urmat de încă 2 copii în 1907 și 1909, căsătoria dintre cei doi parteneri de viață fiind perfectată în 1913. Fără îndoială, motivele de natură economică și poate împotrivirea părinților au amânat căsătoria civilă, dincolo de resentimentele provocate în satul tradițional de încălcarea regulilor ciclului de viață familială. După 1900 apar frecvent mențiuni pe marginea actelor de naștere despre legitimarea tardivă a copiilor naturali, prin căsătoria între părinții biologici.

Evoluția nașterilor din Logrești - Moșneni între anii 1859-1909

Tabelul nr. 5

Luna de concepție	Anul /luna nașterii	1859-1868	1869-1878	1879-1888	1889-1898	1899-1909	Total	Procente
Aprilie	Ianuarie	15	14	13	19	24	86	7,01
Mai	Februarie	12	15	27	22	23	100	8,15
Iunie	Martie	17	13	16	21	34	101	8,23
Iulie	Aprilie	16	6	33	22	42	122	9,94
August	Mai	21	17	26	16	41	123	10,02
Septembrie	Iunie	14	13	16	21	31	98	7,99
Octombrie	Iulie	17	9	17	23	42	118	9,62
Noiembrie	August	20	17	16	17	26	100	8,15

²⁶ *Ibidem*, Dosarul nr. 136/1891, f 6.

Decembrie.	Septembrie	10	14	22	15	30	93	7,58
ianuarie	Octombrie	25	10	16	22	44	127	10,53
Februarie	Noiembrie	13	3	23	31	31	103	8,39
Martie	Decembrie	6	6	8	11	25	56	4,56
Total		186	137	271	240	393	1227	
Băieți		94	71	114	135	214	650	52,98
Fete		91	66	120	105	179	577	47,03

Cei mai mulți copii au fost aduși pe lume în octombrie 127 (10,53%) și în lunile mai 123 (10,02%) și aprilie – 122 (10,02%), cei mai puțini în decembrie – 56 (4,56%), ianuarie 86 (7,01 %) februarie și august câte 100 (8,15 %). Constatăm astfel diferențe destul de mari între Logrești – Moșneni și celelalte trei așezări rurale: Polovragi, Cărpiniș și Topești în care numărul copiilor născuți în august și concepuți în noiembrie este cu câteva procente în plus. Explicația ar putea fi faptul că în zonele de deal, axate pe culturi agricole și mai puțin pe creșterea animalelor, luna noiembrie este încă destul de aglomerată cu muncile câmpului.

Dincolo de particularitățile existente în ceea ce privește sezonalitatea concepțiilor și a nașterilor, explicabile prin specificul ocupațional și prin dimensiunea convingerilor religioase, așezările rurale studiate se încadrează în aceeași tendință de evoluție lentă de la vechiul la noul regim demografic în ceea ce privește natalitatea.

Așezare urbană reședință de județ, Târgu Jiul a cunoscut din punct de vedere demografic o creștere semnificativă așa cum ne arată și recensămintele din 1899 și 1912 datorită stabilirii în oraș a unui număr ridicat de emigranți din diverse state ale Europei și a celor veniți din mediul rural sau din alte localități ale României. Dinamica nașterilor corelată cu fenomenul migrației evidențiază, pe decenii, existența unei natalități ridicate, care compensa mortalitatea sporită, tipică așezărilor urbane ca urmare a efectelor bolilor epidemice. Între anii 1859 – 1905, în oraș s-au născut 5976 copii, din care 3071 băieți și 2905 fete. Așa cum reiese din tabelul nr. 6 între 1859 – 1870 (12 ani) au fost înregistrați 1043 copii – 539 băieți și 504 fete, în deceniul 1871 – 1880 – 1104, din care 575 băieți și 529 fete, pentru ca numărul lor să crească continuu astfel: 1881-1890 – 1345 din care 714 băieți și 631 fete, în ultimul deceniu complet 1891 – 1900 – 1582 din care 801 băieți și 781 fete, iar între 1901-1905 s-au născut 902 copii (442 băieți și 460 fete). Hegemonia exercitată de nașcuții de sex masculin a reprezentat o caracteristică a epocii în comunitățile rurale din Oltenia de Nord, în general în Vechiul Regat dar și în Transilvania.

Evoluția nașterilor din Târgu - Jiu între anii 1859-1894

Tabelul nr. 6

Luna de concepție	Anul /luna nașterii	1859-1870	1871-1880	1881-1890	1891-1900	1901-1905	Total	Procente
Aprilie	ianuarie	104	97	117	149	83	550	9,20
Mai	Februarie	98	106	106	124	70	504	8,43
Iunie	Martie	82	115	120	147	76	540	9,04

Iulie	Aprilie	72	100	104	140	74	490	8,20
August	Mai	87	94	121	129	74	505	8,45
Septembrie	Iunie	80	64	91	113	63	411	6,88
Octombrie	Iulie	77	71	112	117	83	460	7,70
Noiembrie	August	88	91	108	134	68	489	8,18
Decembrie	Septembrie	78	94	93	117	81	463	7,75
Ianuarie	Octombrie	112	96	148	149	87	592	9,91
Februarie	Noiembrie	103	92	120	131	63	509	8,52
Martie	Decembrie	62	84	105	132	80	463	7,75
Total		1043	1104	1345	1582	902	5976	
Băieți		539	575	714	801	442	3071	51,39
Fete		504	529	631	781	460	2905	48,61
Nelegitimi		-	144	191	239	179	753	12,60

Repartiția pe ani a numărului brut de nașteri scoate în evidență fluxul și refluxul firesc al acestui fenomen demografic, puternic influențat de numărul căsătoriilor și al intervalelor dintre nașteri, fără a omite disponibilitatea cuplurilor legal constituite de a avea un anumit număr de copii. Faptul că în 1865 au fost consemnați numai 15 copii comparativ cu cei 58 din 1864 și 1870, în 1873 ne face să credem că o dată cu intrarea în vigoare a Codului Civil preoții nu au mai avut aceeași grijă în consemnarea cu rigurozitate a copiilor botezați și în păstrarea registrelor parohiale. Anii cu cea mai ridicată rată a natalității au fost: 1868 – 131 copii, 1879 – 137, 1881 – 141, 1887 – 144, 1888 – 160, 1897 – 164, 1899 – 183, 1900 – 198 și 1905 – 204. Scăderea semnificativă, de la 103 la 88 a numărului de nașteri în anul 1878 raportat la 1877, se datorează participării unui număr mare de bărbați la războiul din anii 1877-1878 pentru obținerea Independenței de Stat. În 1880 regăsim același număr de născuți datorită numărului mare de concepții și nașteri din anul 1879 – 137 din care 76 băieți și 61 fete.

Exceptând anul 1865, pentru care cifrele sunt incomplete, sezonalitatea este relativ echilibrată în toate lunile anului. Dacă în privința căsătoriilor s-au manifestat mai multe restricții (posturi, munci agricole), cu oscilații mari între lunile anului, în privința nașterilor și a concepțiilor nu au existat variații foarte mari²⁷. Cele mai „sărace” luni ale perioadei 1859 – 1905 sunt iunie cu 411 copii – 6,9%, iulie cu 460 – 7,7% și decembrie la egalitate cu septembrie cu câte 463 copii – 7,75%. Așadar, cele mai puține concepții au avut loc în septembrie, octombrie, decembrie și martie, calendarul nașterilor fiind sensibil influențat de succesiunea marilor posturi și de ritmul vieții cotidiene în primele două luni de toamnă. Locuitorii orașului, de profesie agricultori conform mențiunilor din actele de naștere și de căsătorie, erau antrenați în septembrie și octombrie în strângerea recoltei de porumb de pe terenurile din vecinătatea urbei. Nu același lucru nu se poate spune despre octombrie cu 591 nașteri – 9,91%, ianuarie cu 550 – 9,20% și martie cu 540 – 9,04%. În ordine descrescătoare, ianuarie, aprilie, iunie s-au dovedit a fi lunile preferate pentru manifestarea afectivității conjugale. De asemenea, nu trebuie omiși locuitorii de altă

²⁷ Sorina Paula Bolovan, *Op. cit.*, p. 122.

religie – mozaică și practicanții cultelor reformate, în special evanghelici care au avut o altă percepție asupra posturilor premergătoare marilor sărbători creștine din calendarul ortodox și catolic. În mediul urban, mult mai dinamic din perspectivă economico-socială și culturală, secularizarea vieții cotidiene și-a făcut simțite efectele în schimbarea mentalităților despre naștere și copil.

Numărul mare de nașteri dintr-o familie și vârsta consemnată în actele de naștere a celor doi soți ne duc cu gândul la inexistența practicilor contraceptive în intimitatea conjugală. Astfel, Lița și Costache Stancovici din Târgu Jiu devin părinți la 50 de ani²⁸, Ilinca și Barbu Frătescu la 35 respectiv 50 ani²⁹. Familiarizați deja cu diferențele mari de vârstă în momentul perfectării căsătoriei nu ne mai surprinde nașterea fetiței Polina în casa lui Staicu Bălăcescu, în etate de 44 ani și a soției sale Polina de numai 20 ani³⁰. Cel mai vârstnic tată „identificat” în Colecția Registrelor de stare civilă din județul Gorj, este Trancă Braia, în etate de 80 ani, căruia soția Stanca de 44 ani, îi naște în august 1867 o fată botezată Ioana³¹. Vârsta asimetrică a celor doi soți și conceperea unui număr considerabil de copii reprezintă o caracteristică comună a familiilor ortodoxe și de alte confesiuni creștine: catolică și protestantă.

Statutul de chiriași al multor familii din Târgu Jiu, români sau de altă etnie, condiția economică modestă, nu influențează câtuși de puțin venirea pe lume a unui copil. Astfel, Iulia, fiica lui Iulius Hertubrugner (37 ani) de profesie „franselariu” și a Iuliei (19 ani) casnică, vede lumina zilei în 12 iunie 1868 în casa lui Costache Ștefulescu³². Din evidența stării civile nu lipsesc gemenii; Vasile și Constantin Luțoiu sunt aduși pe lume în februarie 1867, în casa părinților lor Niță (26 ani) și Păuna (21 ani)³³.

Uneori moartea soțului precede nașterea copilului conceput împreună. Condiția nedorită de văduvă în durerile facerii este împărțită de Marița Stanciu, casnică, iar fiica sa Eufrosina va fi lipsită de afecțiunea și îngrijirea tatălui său³⁴. Povara casei până la o eventuală nouă căsătorie și aducerea pe lume a altor copii, este suportată de multe femei, văduve înainte de vreme, precum Anica Ungureanu la nașterea fetiței Elena³⁵.

Ordinea etapelor existențiale înregistrează frecvent abateri de la normele religioase și juridice, nașterea copilului precedând căsătoria

28 A.N.D.J.G., *Colecția Registre de Stare Civilă Comuna Urbană Târgu Jiu, Dosar nr. 228/1867, f 41.*

29 *Ibidem.*

30 *Ibidem, Dosarul nr. 233/1868.*

31 *Ibidem, Dosarul nr. 228/1867, f 35.*

32 *Ibidem, Fond Primăria Târgu Jiu, Dosarul nr. 233/1868, f. 36.*

33 *Ibidem, Dosarul nr. 228/1867, ff. 10-11.*

34 *Ibidem, f 56.*

35 *Ibidem.*

mamei cu tatăl natural. Înregistrarea copilului Costică Pârvan, în 6.05.1895, este totodată dublată de asumarea paternității tatălui biologic, căsătorit cu mama sa patru ani mai târziu. Numărul italienilor așezați în Târgu Jiu crește semnificativ până la primul război mondial ca urmare a nașterilor înregistrate aproape anual. Părinții Fiorelei Moraldo originari din Italia sunt trecuți deja de prima tinerețe la venirea sa pe lume: tatăl 52 ani, mama 40³⁶.

Cu precădere în mediul urban, nașterile nelegitime au reprezentat un fenomen complementar generat de multiple cauze morale, economice, sociale. Radiografiile ale stării sociale, actele de naștere cercetate dezvăluie condiția modestă - umilă chiar a femeii, de cele mai multe ori servitoare în casele celor cu dare de mână în care se săvârșește actul nașterii. Rod al unei relații amoroase, în speranța unei căsătorii ulterioare sau al unui concubinaj de durată, copilului i se atribuie numele mamei sale.

În februarie 1868, Maria Radu, servitoare de 18 ani, aduce pe lume în casa lui Gheorghe Dumitru un băiat cu numele Barbu Maria Radu. În același an, Anica Servitoarea, cu mai multă experiență de viață la cei 27 ani ai săi, își naște fiul cu un tată poate numai de ea știut, în casa stăpânilor săi. De cele mai multe ori, la vârste cuprinse între câteva zile și un an, acești „copii din flori” se regăsesc în statistica nedorită a deceselor, ca urmare poate a unei vulnerabilități sporite în fața morții comparativ cu semenii lor născuți în interiorul căsătoriei.

Condiția juridică, morală și economică a tinerelor cu vârste cuprinse între 16 și 30 ani, care nasc în afara cadrului marital este greu de asumat într-un cotidian cu reguli prestabilite de către biserică și comunitate. Copila servitoare, încredințată stăpânilor săi pentru a primi „casă și masă” de către părinți sau rudele apropiate dacă este orfană, este o pradă ușoară pentru bărbatul casei sau vecinii stăpânilor, seduși pe moment de inocența sa. Statutul profesional, acela de servitoare devine componentă a numelui, ca și în cazul altor meserii: vizitiu, cizmar etc.

Atât în țările catolice cât și în cele protestante, fenomenul abandonării bebelușilor în primele zile de viață s-a intensificat în secolele XVII-XIX, în contextul acțiunii concertate a mai multor factori: creșterea numărului orfelinatelor, presiunea economică exercitată asupra familiei de creșterea numărului copiilor, dorința mamei de a scăpa de un copil nelegitim³⁷. Acest fenomen al abandonării copiilor s-a amplificat la jumătatea secolului al XIX-lea, numărul copiilor din casele destinate creșterii lor fiind de circa o jumătate de milion, pentru ca în tot secolul al XIX-lea pe întreg continentul să ajungă la zece milioane³⁸. Numărul acestora a crescut foarte mult

36 *Ibidem*, Dosarul nr. 13/1896, Actul 123.

37 Massimo Livi Bacci, *Op. cit.*, p. 175.

38 Gisela Bock, *Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre*, Editura

în statele cu aziluri destinate lor încă din vremea Renașterii – Italia, Portugalia și Spania, din timpului Regelui Soare la Paris și în toată Franța ca urmare a unui decret al lui Napoleon Bonaparte din 19 ianuarie 1811, privit ca măsură compensatorie pentru interzicerea stabilirii paternității. La Moscova și Sankt – Petersburg, orfelinatele au existat începând din timpul domniei Ecaterinei a II-a, la Viena, Praga și Bruxelles din vremea lui Iosif al II-lea, sub puternica influență a ideilor iluministe³⁹. Născuți în taină în prezența unor femei – moașe de ocazie, dispuse să păstreze pentru ele secretul nașterii, astfel de copii au fost abandonați în locuri publice, pentru a fi mai ușor descoperiți și încredințați de către Primărie doicilor plătite din banii publici pentru această dificilă prestație.

Fenomenul abandonării copiilor a fost circumscris orașelor în care funcționau aziluri specializate în acest sens, în Italia încă din secolul al XV-lea, Parisul în secolul al XVII-lea și Londra în secolul al XIX-lea. existența lor gândită pentru prevenirea infanticidului de către tinerele mame aflate în situația unei nașteri nelegitime și pentru a le ajuta să se căsătorească⁴⁰. Devenit un mod de viață în orașele aflate în plin proces de industrializare, abandonul copiilor s-a diminuat în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea în statele occidentale ca urmare a desființării nișelor din pereții spitalelor în care mamele își lăsau copiii fără a li se dezvălui identitatea.

Inexistent în arealul rural cercetat, abandonul copilului nedorit este frecvent întâlnit în urbea de pe Jiu. Între anii 1859 – 1905 au fost găsiți abandonați 69 de copii, dintre care 38 băieți și 31 fete, în niciunul dintre cazuri nefiind identificată mama sau alte rude. Selectiv, menționăm anii în care au fost abandonați cei mai mulți dintre copii: 1905 – 6, 1879 – 6, 1894 – 5, 1901 – 4, 1902 – 4, 1891 – 4. Incluși în totalul copiilor – pe luni, ani și decenii, am ezitat în asocierea lor cu statistica născuților nelegitimi. Din textul extrem de laconic specific înscrisurilor descoperite în hăinuțele unora dintre ei rezultă proveniența lor din familii întemeiate legal, după decesul mamei corelat cu sărăcia și imposibilitatea tatălui de a întreține ceilalți copii. Fără îndoială, cei mai mulți dintre ei reprezintă rodul unor conviețuiri de scurtă durată, aventuri amoroase pasagere și poate a unor fapte de adulter.

Din procesele verbale elaborate de comisarul orașului, în prezența celui care a descoperit copilul, semnate deopotrivă de autorități și martori reiese preferința depunerii nou-născuților și a bebelușilor până la o jumătate de an în pridvorul bisericilor din oraș, lângă piciorul podului

Polirom, Iași, 2002, p. 127.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Jack Goody, *Familia europeană - O încercare de antropologie istorică*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 182.

de peste Jiu, în poarta gimnaziului de băieți, la ușa familiilor înstărite, cu sau fără copii. Absența biletului cu numele de botez atrăgea după sine atribuirea numelui de către autorități, nume influențat adeseori de locul în care a fost găsit copilul și chiar de condiția sa de suflet - părăsit: Constantin Vladimirescu – descoperit în curtea căpitanului Radovici din strada Tudor Vladimirescu, Constanța Vladimirescu, Catedrala Mihăița, Pantelimon Florescu – găsit în grădina de flori a lui Radu Cartianu, Iacob Pietrilă – descoperit pe pietrele de pe proprietatea lui Nicolae Oprișescu, Ion Podeanu, Lăpădat Orașu⁴¹. Pentru unii dintre ei, mama sau mai rar alte rude sintetizează în puține cuvinte pe biletul atașat condiția umilă, neputința în fața morții și indirect durerea despărțirii de mica ființă.

În biletul lui Gheorghe, găsit în 11 iulie se preciza: „Fac acest lucru pentru Gheorghe Lăpădat de o văduvă săracă în luna aprilie creștinat, cine și-o face milă și pomană să-l ia și să-l crească”⁴². Dramatică este și condiția Ioanei Lăpădatu, găsită la Capul Podului: „de-o lună botezată o cheamă Ioana. Fată săracă. De la muma ei nu a supt defel. Muma ei a murit din facere și nu are cine vedea de ea. Om sărac și nu pot să o subțin. O fost doi copii și unul a murit și a mai rămas unul”⁴³. Pe biletul Mariei numită Ispas de către funcționari, se consemna nu numai decesul mamei, dar și că este „botezată în legea creștină, în ziua de 9 mai și are numele de Maria, născută în ziua de 7 mai muma sa a murit din facere și a chemat-o Maria și tatăl Constandin și mai sunt patru copii”⁴⁴. Orfan este și Vasile Popescu, găsit la Pod despre care aflăm că „e de națiune român, muma sa a murit din naștere, numele său e Vasile”, a cărui existență a încetat în 1904⁴⁵.

Înduioșător este și mesajul transmis de puținele rânduri lăsate asupra fetei cu „Prenamele Păuna, botezată în religia Dumnezească, fată de creștin bun, eu o las pentru că nu am nici cer, nici Pământ, n-am tată și n-am mamă”⁴⁶. Tinca Jianu a fost găsită la vârsta de 4-5 luni, cu scufiță, cămașă și două scutece, cu un bilet pe care probabil mama încerca să explice acest gest și speranța unui viitor mai bun decât i-ar fi putut oferi ea însăși: „Arma săracu cea mai majestoasă ma adus în stare cruda mea copiliță să te depui ca sacrificiu la altarul cerului. Cred că în lumea mare se va găsi o inimă generoasă în ale căreia brațe vei găsești limanul fericirii tare. Tinca botezată creștină”⁴⁷.

41 A. N. D. J. G., *Fond Colecția Registre de Stare Civilă Târgu Jiu – Născuți, Dosarele nr. 1/1895, 316/1882, 3/1897, 7/1901.*

42 *Ibidem, Dosarul nr. 382/1894, f. 48.*

43 *Ibidem, Dosarul nr. 7/1901, f. 78.*

44 *Ibidem, Dosarul nr. 8/1902, f. 49.*

45 *Ibidem, Dosarul nr. 9/1903, f. 50.*

46 *Ibidem, Dosarul nr. 367/1891, f. 53.*

47 *Ibidem, Dosarul nr. 304/1884, f. 25.*

Nu de puține ori Primăria încuviințează adoptarea unor astfel de copii indiferent de vârstă sau sex. Dumitru și Lena Voiculescu, de profesie comercianți, neavând copii din căsătorie, solicitau în 27 iulie 1893 adoptarea „copilului Ion Cristescu dat de comună D.nei Dumitrana Dorulete, ... și pentru a-l considera ca fiu al nostru și pentru care ne obligăm a-i da instrucțiunea, creșterea și îngrijirea cuvenită din partea noastră”⁴⁸.

Uneori, adopția se realizează de către familiile în încredințarea cărora se află copilul, precum Dumitru Urichescu, care dorește „să-i fie copil o anume Cătălina căreia îi va da o parte din avere”⁴⁹. Nou născuții sunt abandonați la ivirea zorilor pe lângă biserici (în special pe lângă Biserica Catedrală), cu numele indicat pe bilețelul de la gât, de cele mai multe ori cu un haine de schimb alături. Copilul găsit de Mihail Petrovicescu și Dondiu Protesoiu și înfățișat comisarului Ștefan Trandafirescu purta „un bilet de gât, în care este scris numele Marin este înfășat într-un scutech de lână de dimie țărănească, un alt pachet în negru, cu fâșie de lână împletită cu scufiță roșie, o basma de lână veche și o alta de târg ordinară, nouă”⁵⁰.

Fără îndoială, sarcina din afara căsătoriei îndeamnă tinerele mame să abandoneze copilul după nașterea în clandestinitate, la ușa bisericii sau a unei familii înstărite. În octombrie 1870, Uța Hurezeanu, descendenta unei vechi familii boierești, găsește în pragul casei sale o fetiță cu un bilet scris în limba franceză asupra sa, pe care o adoptă ulterior⁵¹. Încredințat spre creștere lui Bălă Niculescu în mai 1895, copilul găsit la 8 luni, „pe cap purta o scufiță de lână, îmbrăcat cu o cămașă țărănească, o rochie de stambă roșie, două broboade de lână vișinie și una față de plapumă ruptă” a primit numele de Constantin Vladimirescu inspirat de strada unde a fost părăsit. Dintr-o scurtă consemnare pe marginea actului de naștere reiese longevitatea pruncului nedorit, peste media semenilor săi, până în mai 1970. Maria Apostolescu a fost găsită pe treptele bisericii Sfinții Apostoli pe 1 iunie, „pe cap cu o basma roșie, cămașă de bumbac, înfășată cu două scutece de lână și una fâșie tot de lână”, cu un bilețel menționând scurt: Botezat de creștin⁵². Pentru copiii abandonați, cei mai mulți imediat după naștere, Primăria a considerat necesară alocarea unui fond special pentru întreținerea copiilor găsiți și plata doicilor angajate (vezi tabelul nr. 7).

48 *Ibidem*, *Fond Primăria Târgu-Jiu*, *Dosarul nr. 71/1893*, f. 5.

49 *Ibidem*, f. 13.

50 *Ibidem*, f. 17.

51 *Ibidem*, *Dosarul nr. 245/1876*, f. 41.

52 *Ibidem*, *Dosarul nr. 1/1895*, *Actul 77*.

Tablou cu doicile angajate de Primăria urbei Târgu Jiu pentru îngrijirea copiilor găsiți

Tabelul nr. 7

Nr. ctr.	Numele și prenumele doicii	Numele și prenumele copilului
	Elena Cernățeanu	Floarea Unirii
	Floarea L. Lăzărescu	Pantelimon Florescu
	Dumitrana Dorulete	Ion Cristescu
	Tinca D. Gurică	Ioana Jiana
	Maria D. Hurichescu	Irina Floreana
	Ana Lena D. Sanda	Anton Marița
	Ioana Lupulescu	Pavel Mircescu
	Maria Petrescu	Vasile Decebal
	Ioana Păun Ciobanu	Florica Benone
	Maria V. Murariu	Stanca Gorjianca
	Ilinca N. Dorulete	Ecaterina L. Hristodorescu
	Rucsabda B. Ularu	Maria Rucsanda Olaru
	Marița I. Deaconescu	Iacov Petrila

Sursa: A.N. D.J.G., Fond Primăria Târgu Jiu, Dosarul nr. 71/1893

Dincolo de dimensiunile cantitative, statistica nașterilor nu ne spune nimic despre modul de manifestare a afecțiunii în relațiile dintre părinți și copii, despre atitudine și comportamente afective între frați, rezultați de multe ori din căsătorii diferite. Dragostea față de copii este aceeași, indiferent de condiția socială și starea materială a familiei românești, modul de manifestare însă diferit, puternic influențat de statutul profesional și avere. Diminutivele consemnate în actele de naștere ca nume atribuite copiilor, atribuirea numelor copiilor decedați următorilor născuți, practicile etnografice perpetuate până în prezent în zonele tradiționale evidențiază faptul că menirea familiei la cumpăna dintre cele două veacuri constă în aducerea pe lume a unui număr cât mai mare de copii, care perpetuează mentalități, profesii, moduri de viață complementare.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE INEDITE

- Arhivele Naționale Direcția Județeană Gorj – Fond Colecția de Stare civilă.
- Fond Primăria Târgu Jiu

LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

- Bacci, Massimo Livi - Populația în istoria Europei, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Bărbulescu, Constantin - Imaginarul corpului uman între cultura țărănească și cultura savantă (secolele XIX-XX), Editura Paideia, București, 2005.
- Bock, Gisela - Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Bolovan, Ioan - Transilvania între Revoluția de la 1848 și Unirea de la 1918. Contribuții demografice, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj – Napoca, 2000.
- Bolovan, Sorina Paula - Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj – Napoca, 1999.
- Braudel, Fernand - Structurile cotidianului, vol. II, Editura Meridiane, București, 1984.
- Deteșan, Daniela - „Mișcarea naturală a populației Comitatului Cluj între anii 1870-1910”, în vol. Om și societate. Studii de istoria populației României (sec. XVII - XXI), coordonatori Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007
- Dumănescu, Luminița - „Copiii Transilvaniei: număr și pondere între două limite cronologice: 1857 - 1910”, în vol. Om și societate. Studii de istoria populației României (sec. XVII - XXI), coordonatori Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007.

-
- Egyed, Acațiu - „Situația demografică a județului Cluj între anii 1857 – 1910” în vol. Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice, volum îngrijit de Nicolae Edroiu, Aurel Răduțiu, Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 1985.
- Goody, Jack - Familia europeană - O încercare de antropologie istorică, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Trebici, Vladimir, Ghinoiu, Ion - Demografie și etnografie, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.